

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ

Євген ХАРКОВСЬКИЙ

*викладач кафедри романо-германської філології,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
вул. Коваля, 3, м. Полтава
ORCID: 0000-0002-1269-8077
ejenyonesko@gmail.com*

Реформування освіти в Україні виявило проблему, про яку намагалися не згадувати серед широкого загалу, – адаптацію до перебування у соціумі дітей, у яких є фізичні вади. У дореформений період навіть не йшлося про їхнє навчання у закладі загальної середньої освіти з ровесниками. Для осіб з інвалідністю пропонувалося перебування у спеціалізованих школах-інтернатах, де вони почувалися відірваними від соціуму. Натомість у світовій практиці діяла система навчання таких дітей у закладах загальної середньої освіти, так звана інклюзія. Якщо питання толерантності до дітей з інвалідністю зі сторони учнів досить швидко вирішилося, то проблема організації роботи вчителів в інклюзивних класах виявилася значно складнішою. Значна частина вчителів, зокрема і вчителі іноземної мови, не були готові працювати в таких класах.

Стаття «Особливості фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах» досліджує проблему підготовки вчителів іноземних мов до роботи з учнями з особливими потребами в інклюзивних класах. У статті розглядається теоретичний аспект формування вмінь та навичок викладачів іноземних мов з урахуванням потреб учнів з різними видами особливостей розвитку. Автор дослідження висвітлює основні підходи та методики навчання, які можуть бути застосовані у роботі з такими учнями. Також у статті розглядається питання організації диференційованого підходу до навчання іноземної мови з урахуванням індивідуальних потреб кожного учня. Автор робить висновок, що викладачі іноземних мов повинні мати не тільки знання про мову, але й знання та навички роботи з учнями з особливими потребами, які дають можливість створювати комфортне та ефективне навчальне середовище для всіх учнів. Ця стаття може бути корисною для викладачів іноземних мов, студентів – майбутніх учителів та всіх, хто має інтерес до проблеми інклюзивної освіти та підготовки вчителів.

Ключові слова: *диференційований підхід, інклюзивна освіта, інклюзивна компетентність, інклюзивний клас, категорії учнів.*

PECULIARITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS FOR WORK IN INCLUSIVE CLASSROOMS

Yevhen KHARKOVSKIY

*Lecturer at the Department of Romance and Germanic Philology,
State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”*

3 Kovalia Str., Poltava

ORCID: 0000-0002-1269-8077

ejenyonesko@gmail.com

The reform of education in Ukraine has revealed a problem that the general public tried not to mention: the adaptation of children with physical disabilities to society. In the pre-reform period, there was no question of their studying in a general secondary education institution with their peers. Persons with disabilities were offered placement in specialised boarding schools, where they felt isolated from society. Instead, in international practice, there was a system of education for such children in general secondary education institutions, the so-called inclusion. While the issue of tolerance towards children with disabilities on the part of students was resolved fairly quickly, the problem of organising the work of teachers in inclusive classes proved to be much more difficult. Many teachers, including foreign language teachers, were not ready to work in such classes.

The article “Features of professional training of future foreign language teachers for work in inclusive classrooms” explores the issue of preparing foreign language teachers to work with students with special needs in inclusive classrooms. The article considers the theoretical aspect of developing skills and abilities of foreign language teachers, considering the needs of students with various developmental characteristics. The author of the study highlights the main approaches and teaching methods that can be applied to work with such students. The article also discusses the issue of organizing a differentiated approach to foreign language teaching, considering the individual needs of each student. The author concludes that foreign language teachers should have not only knowledge of the language, but also knowledge and skills in working with students with special needs, which allows for creating a comfortable and effective learning environment for all students. This article may be useful for foreign language teachers, future teachers, and anyone interested in the issue of inclusive education and teacher preparation.

Key words: *differentiated approach, inclusive education, inclusive competence, inclusive class, categories of students.*

Реформування освіти в Україні виявило проблему, про яку намагалися не згадувати серед широкого загалу, – адаптацію до перебування у соціумі дітей, у яких є фізичні вади. У дореформений період навіть не йшлося про їхнє навчання у закладі загальної середньої освіти з ровесниками. Для осіб з інвалідністю пропонувалося

перебування у спеціалізованих школах-інтернатах, де вони почувалися відірваними від соціуму. Натомість у світовій практиці діяла система навчання таких дітей у закладах загальної середньої освіти, так звана інклюзія. Якщо питання толерантності до дітей з інвалідністю зі сторони учнів досить швидко вирішилося, то проблема організації роботи вчителів в інклюзивних класах виявилася значно складнішою. Значна частина вчителів, зокрема і вчителі іноземної мови, не були готові працювати в таких класах.

Вчителі іноземних мов, які працюють в інклюзивних класах, повинні мати комплексну підготовку, яка враховує особливості навчання учнів з різними видами особливостей розвитку. Відсутність відповідної підготовки може призвести до того, що викладачі не зможуть ефективно працювати з учнями, які мають особливі потреби, і навіть створюватимуть для них додаткові труднощі. У закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземної мови, було відкориговано освітньо-професійні програми і введено до навчальних планів освітні компоненти, у яких вивчаються питання інклюзії. Такий підхід до підготовки вчителів іноземної мови забезпечить належну підготовку до роботи з учнями з різними особливостями розвитку, яка дозволить їм створювати комфортне та результативне навчальне середовище для всіх учнів в інклюзивному класі. Освітня спільнота разом з науковцями розробляє підходи та методики, що допоможуть учителям іноземних мов ефективно працювати з учнями з особливими потребами, а також в організації диференційованого підходу до навчання мови з урахуванням індивідуальних потреб кожного учня.

У сучасній корекційній освіті в Україні та в інших країнах світу все більш важливою стає роль досліджень, які спрямовані на пошук ефективних методів організації та впровадження інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітнє середовище. Над зазначеною проблемою працюють В. Бондар, Е. Данілявічуте, В. Засенко, Ю. Найда, А. Колупаєва, А. Конопльова, С. Литовченко, Н. Назарова, М. Малофєєв, С. Миронова, Т. Сак, В. Синьов, В. Феоктістова, Л. Шипіцина, Н. Шматко та ін.

Метою нашого дослідження є висвітлення проблеми підготовки викладачів іноземних мов до роботи в інклюзивних класах та особливостей їхньої фахової підготовки, основних підходів та методик навчання, які можуть бути застосовані в роботі з учнями з різними видами особливостей розвитку, а також організація диференційованого підходу до навчання іноземної мови з урахуванням потреб кожного учня.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інклюзія стала однією з найважливіших тем в освітній галузі. Інклюзивна освіта передбачає створення середовища, у якому кожен учень має можливість отримати якісну освіту незалежно від своїх особливостей та потреб. Відповідно, і фахова підготовка майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах має дуже велике значення.

Сучасна реформа освіти поставила перед педагогами та суспільством багато викликів, тому багато дискусійних питань залишаються невирішеними, зокрема новий інклюзивний складник. Науковець Г. Філіпчук [1] звертає увагу на необхідність вирішення системних завдань усіх рівнів модернізації освіти, включаючи

нормативно-правові, економічні, змістові, кадрові, методичні та світоглядні завдання. До цього часу жодне з названих завдань не було вирішене у процесі проведення інклюзивного навчання, хоча інклюзивний навчально-виховний заклад є пріоритетним напрямом розвитку освіти.

Реалізація інноваційної парадигми в умовах освітньої реформи в Україні спрямована на вдосконалення сучасної системи освіти. Вже відбувся перший етап реформи Нової Української Школи, оскільки учні, які навчалися за новими навчальними планами, закінчують 5-ий клас базової школи. Досвід, набутий вчителями початкової школи, підтвердив важливість підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивних класах. Саме тому останнім часом у вітчизняному освітньому просторі актуальними стали питання впровадження інклюзивної освіти, включаючи «загальні аспекти організації інклюзивного освітнього простору, дошкільну інклюзію, підготовку майбутніх учителів початкових класів до роботи з учнями з особливими потребами, професійну підготовку педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти та організацію навчально-виховного та корекційного супроводу в інклюзивному класі» [2].

Маємо цілу низку проблем, які потрібно вирішити. Дослідження показали, що впровадження інклюзивної системи освіти стримується багатьма факторами, одним з яких є не досить розроблена система підготовки педагогічних кадрів до роботи в умовах інклюзивного середнього загальноосвітнього закладу.

Крім того, немає однозначності у трактуванні визначальних категорій, зокрема «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «учні з особливими потребами», «інклюзивний клас» та «інклюзивна компетентність» педагогів. Тлумачення цих понять не подані в «Енциклопедії освіти», що є підтвердженням інноваційності досліджуваної проблеми та недостатності наукового обґрунтування [3]. Автор-укладач В. Кремінь трактує поняття «інклюзія» як процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, зокрема тих, хто має певні порушення у психофізичному плані; «учні з особливими потребами» – учні із порушеннями у психофізичному розвитку, які потребують урахування їхніх особливостей під час творення доступу до якісної освіти; «інклюзивна школа» – це заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, а «інклюзивний клас» – це клас, який об'єднує учнів із типовим розвитком та учнів з особливими потребами, що враховується у навчально-виховному процесі [3]. Водночас відсутній термін «інклюзивна компетентність учителя», що є складником професіограми сучасного вчителя закладу загальної середньої освіти, зокрема вчителя іноземної мови.

Однією з ключових особливостей фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах є акцент на інклюзивну освіту та потреби різних категорій учнів. Викладачі повинні мати належні знання про різні особливості та потреби учнів з різними вадами зору, слуху, мовлення, руховими порушеннями та іншими особливостями. Вони повинні бути здатні до адаптації інструкцій та матеріалів для відповідних потреб учнів та використовувати різні методи навчання й оцінювання для відповідної підтримки всіх учнів. Саме тому до навчальних планів спеціальності 014 «Середня освіта» було введено освітні компоненти, які формують у здобувачів освіти практичні уміння і навички для

роботи в інклюзивних класах. До освітніх компонентів варто віднести такі як «Психологія», «Здоров'язбереження, особиста безпека та захист», «Теорія та методика навчання осіб з особливими потребами».

Фахова підготовка майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах також повинна включати навчання спеціальних педагогічних методик, які допоможуть викладачам створити інклюзивне навчальне середовище. Викладачі повинні бути готові до використання різних стратегій, таких як диференційоване навчання, відповідність потребам учнів та інші методи, які допоможуть забезпечити успіх усіх учнів.

Для успішної роботи в інклюзивних класах викладачі іноземних мов повинні розуміти принципи роботи з учнями з особливими потребами та бути готові до адаптації своїх підходів та методик для відповідної підтримки учнів класу. Вони повинні мати належні знання про використання різних технологій та програм для навчання учнів з особливими потребами, таких як програми для розширення доступності, аудіо- та відеоматеріали та інші.

У дидактичному процесі базові принципи є важливими, оскільки вони визначають зміст, засоби, форми та методи підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Вони також є загальним орієнтиром для організації та проведення навчання. У педагогіці такі принципи розглядають як керівні вихідні положення для діяльності [4]. У контексті інклюзивної освіти принципи повинні бути різноманітними, включаючи традиційні та нетрадиційні. Принципи можна групувати за категоріями, такими як принципи, що стосуються всіх компонентів дидактичного процесу, принципи, що стосуються діяльності викладачів та їхньої методики, принципи, що стосуються навчально-пізнавальної діяльності студентів, та принципи, що стосуються контрольної-оцінювальної функції дидактичного процесу. За В. Ягуповим [5], основні принципи включають науковість, наочність, системність, оптимальне співвідношення традиційних та нетрадиційних форм та методів, диференціацію навчання та міжпредметні зв'язки. Важливо, щоб студенти були мотивовані, активні, свідомі та самостійні у своїй навчально-пізнавальній діяльності, а також розвивали свою особистість та брали участь у науково-дослідній роботі. Оцінювання має бути спрямоване на міцне засвоєння знань, умінь та навичок.

Однак, на додаток до технічних знань, викладачі іноземних мов повинні мати також відповідні соціальні та емоційні навички. Вони повинні бути здатні до емпатії, співчуття та розуміння потреб учнів та їхніх родин. Викладачі повинні бути відкритими до ефективного спілкування з учнями, до співпраці з іншими фахівцями та здатні до вирішення конфліктних ситуацій.

У фаховій підготовці майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах також повинно бути передбачено практичне набуття необхідних умінь і знань. Стажування та практика в інклюзивних класах допоможуть майбутнім викладачам отримати практичний досвід роботи з учнями з різними особливостями та навички використання інклюзивних підходів.

Як бачимо, фахова підготовка майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах є дуже важливою та потребує спеціального підходу. Викладачі повинні мати належні знання про інклюзивну освіту та потреби учнів

з різними особливостями. Вони мають бути здатні до адаптації своїх підходів та методик для відповідної підтримки всіх учнів. Фахова підготовка повинна включати навчання спеціальних педагогічних методик, соціальних та емоційних навичок, а також передбачати практичне навчання. Тільки так майбутні викладачі іноземних мов зможуть створити інклюзивне навчальне середовище для всіх учнів, яке буде забезпечувати їхній успіх та розвиток. Таким чином, фахова підготовка майбутніх викладачів іноземних мов для роботи в інклюзивних класах є ключовим елементом розвитку інклюзивної освіти та забезпечення рівних можливостей для всіх учнів.

Проблема підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи з інклюзивними класами та дітьми з особливими потребами є актуальною. Вона потребує подальшого вивчення, аналізу та розгляду, оскільки допоможе вчителям іноземної мови підвищити свою професійну компетентність, оволодіти необхідними знаннями та навичками для успішної роботи з учнями з особливими потребами в навчальному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Філіпчук Г.Г. Національна освіта: особистість і суспільство. *Збірник наукових праць*. Чернівці : Зелена Буковина, 2013. 710 с.
- 2.Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 2 (70). С. 7–18.
- 3.Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України. / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- 4.Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Слово, 2014. 94 с.
- 5.Ягупов В.В. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 294 с.

REFERENCES

- 1.Filipchuk, H.H. (2013). Natsionalna osvita: osobystist i suspilstvo [National education: personality and society]. Chernivtsi: Zelena Bukovyna. 710 s. [in Ukrainian].
- 2.Kolupaieva, A.A. (2014). Inkluzyvna osvita iak model sotsialnoho ustroiu [Inclusive education as a model of social organization]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*. № 2 (70). S. 7–18 [in Ukrainian].
- 3.Kremen, V.H. (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]. Akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv: Yurinkom Inter. 1040 s. [in Ukrainian].
- 4.Kucheriavyj, O.H. (2014). Pedahohika: osobystisno-rozvyvalni aspekty : navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchых navchalnykh zakladiv [Pedagogy: personal and developmental aspects: a study guide for students of higher educational institutions]. Kyiv: Slovo. 94 s. [in Ukrainian].
- 5.Yahupov, V.V. (2002). Pedahohika: navchalnyi posibnyk [Pedagogy: study guide]. Kyiv: Lybid. 294 s. [in Ukrainian].